

ERFARING MED SAMARBEID HVA BETYR EL-BUSS PROSJEKTET FOR UiT OG HVORDAN KAN SAMARBEIDET VIDEREUTVIKLES?

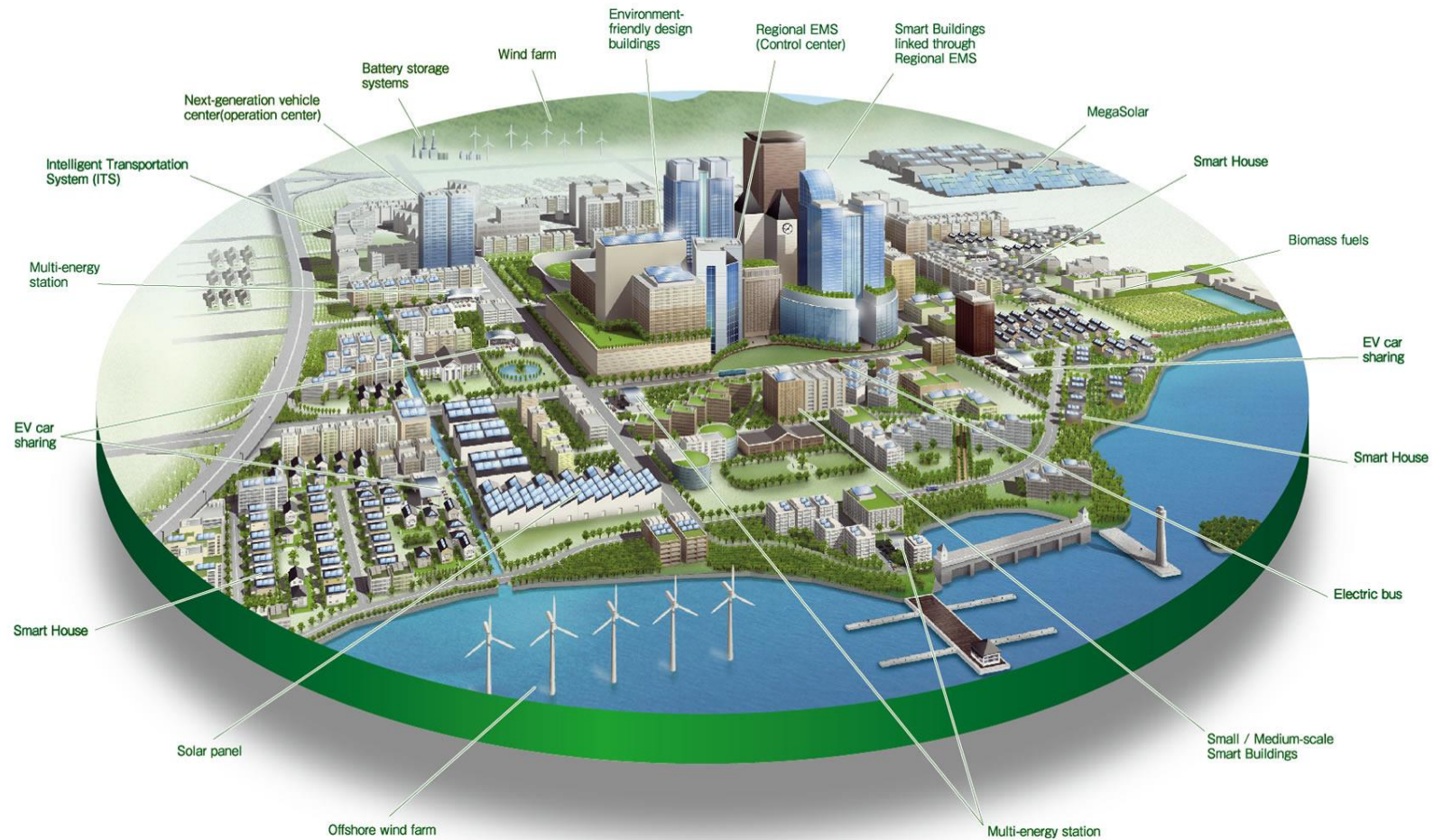
Professor Bernt A. Bremdal

UiT, Campus Narvik

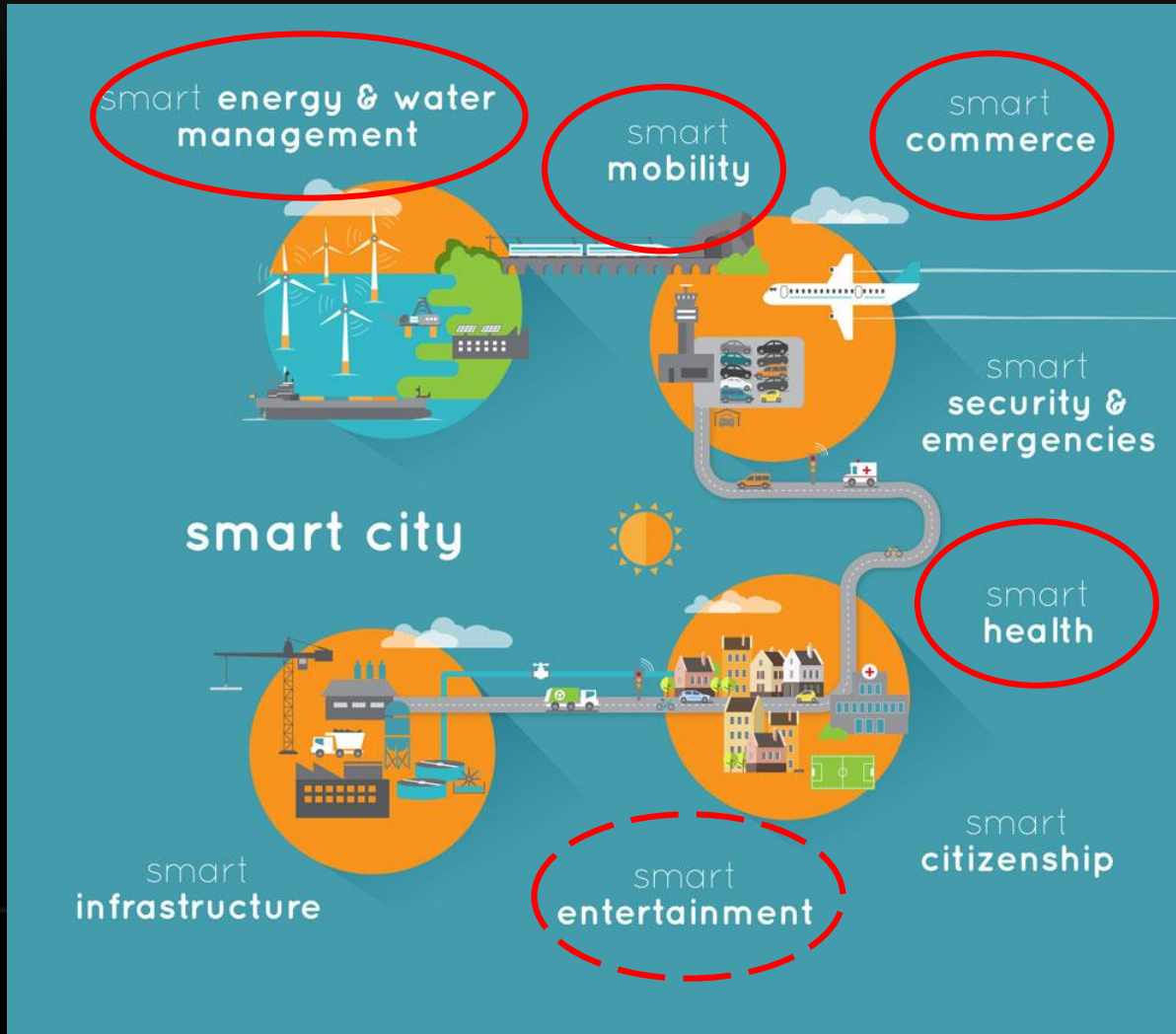
INNHold

- Samarbeid som premiss for god forskning og relevant utdanning
- UiT, nettverk innenfor e-mobilitet, smarte byer og smarte el-nett
- Forskningsprosjekter - eksempler
  - Bilaterale industriprosjekter
  - Nasjonale prosjekter
  - Internasjonale prosjekter
- Samarbeid rundt el-buss prosjektet i Tromsø
  - FlexChEV prosjektet – et EU finansiert prosjekt med UiT i hovedrollen
  - F&U som rolle
  - Studenter som kostnadseffektiv ressurs
  - Data er gull
- Litt om hva vi ønsker fremover

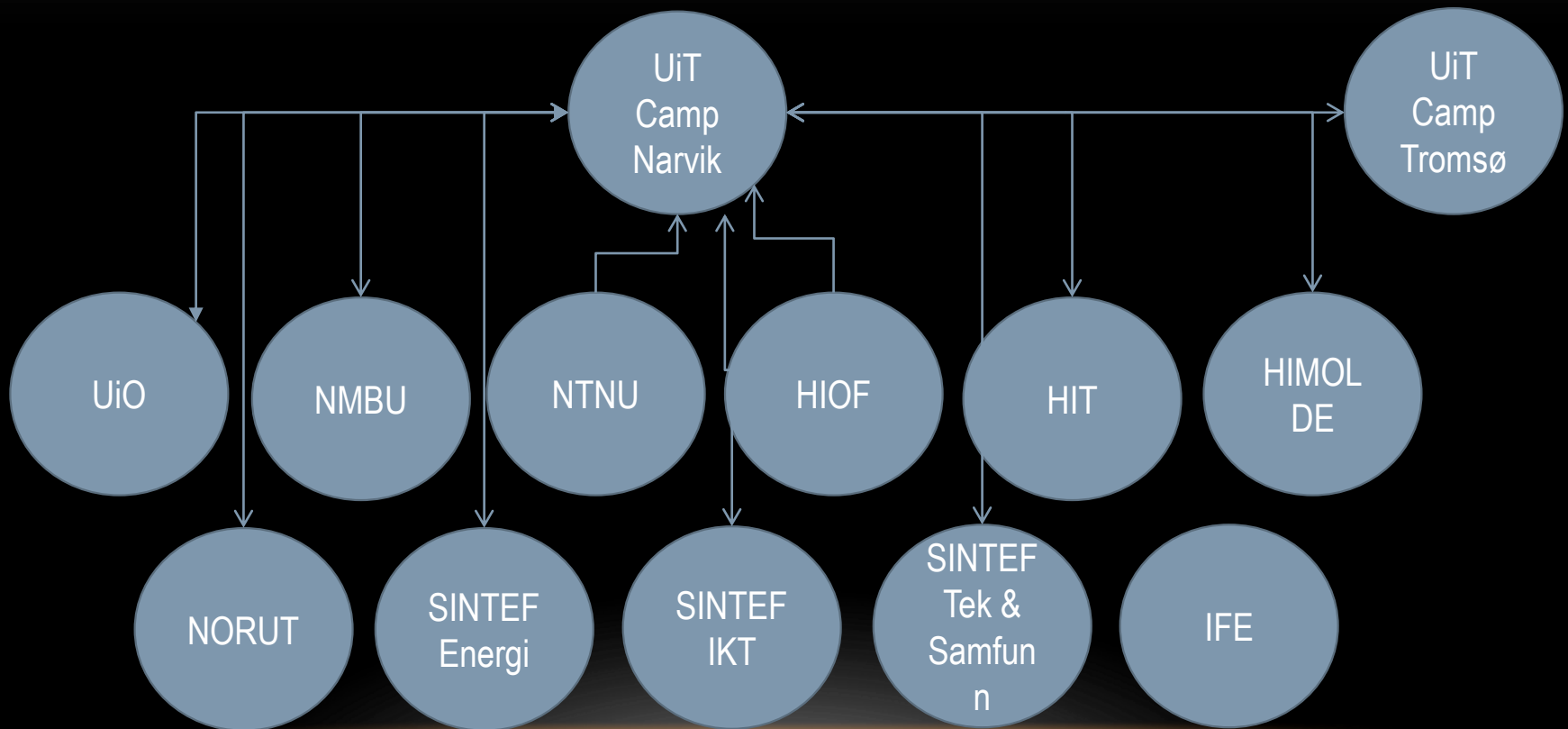
SMARTE BYER, SMARTE HUS OG SMARTE LIV

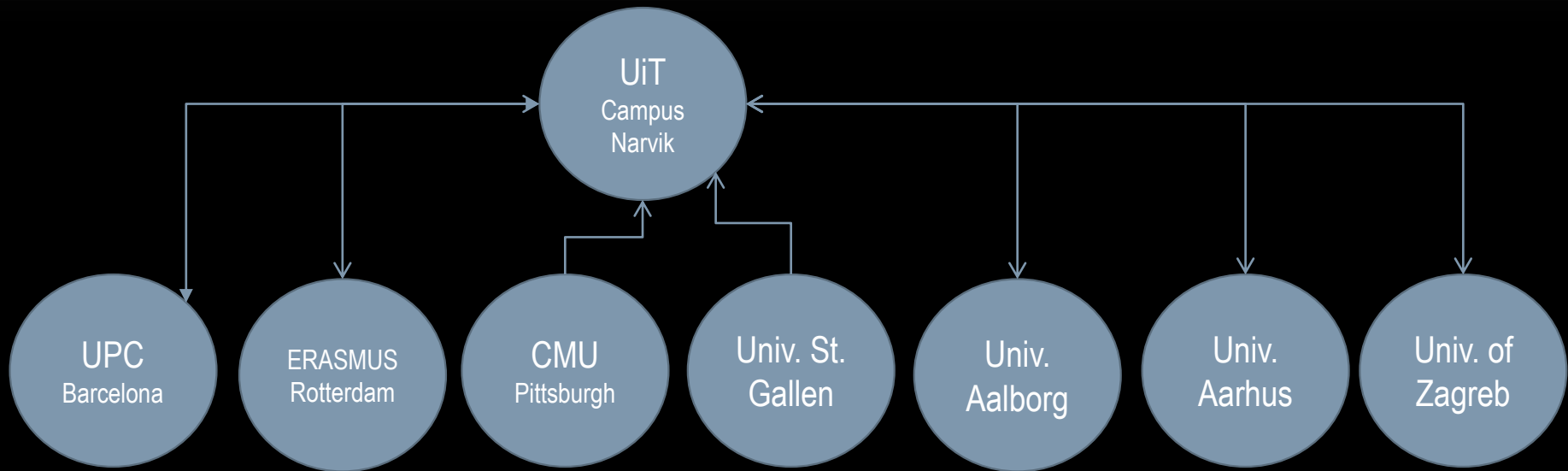
SMART CITY F&U

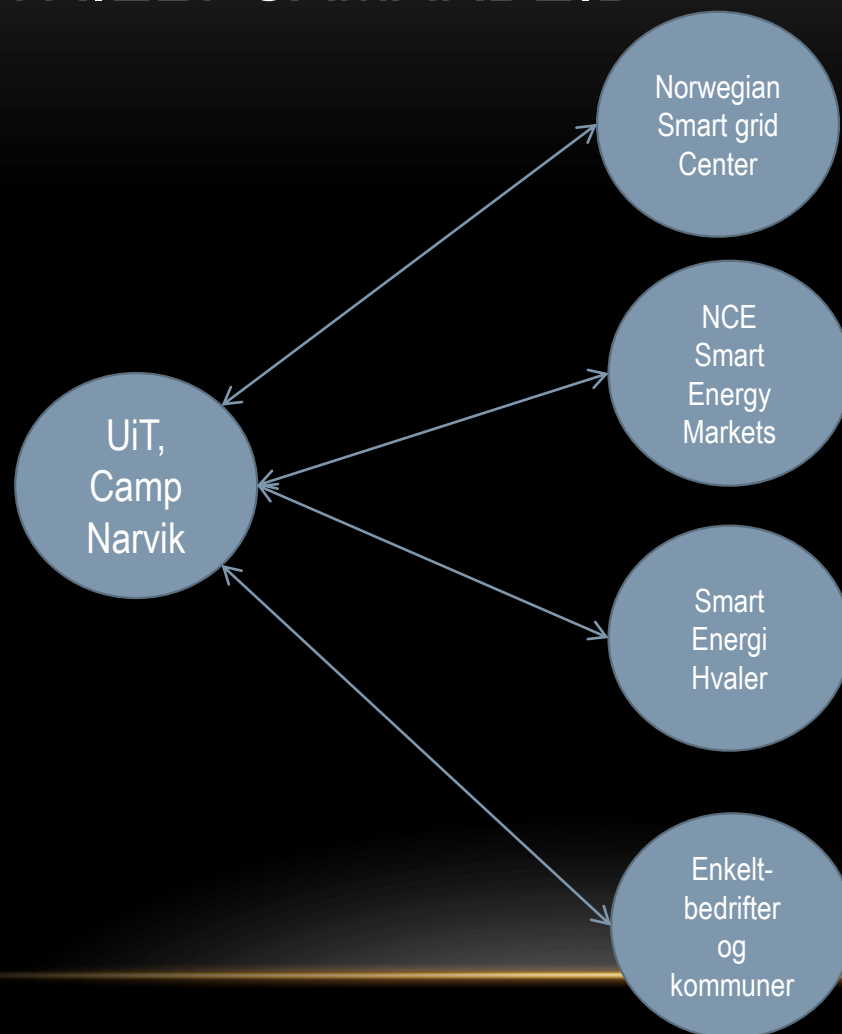
SAMARBEID PÅ TVERS: ENERGI INFORMATIKK, SMARTE BYER, SMARTE HUS, SMARTE EL-NETT, E-MOBILITET

SAMARBEID OVER GRENSER

INDUSTRIELT SAMARBEID

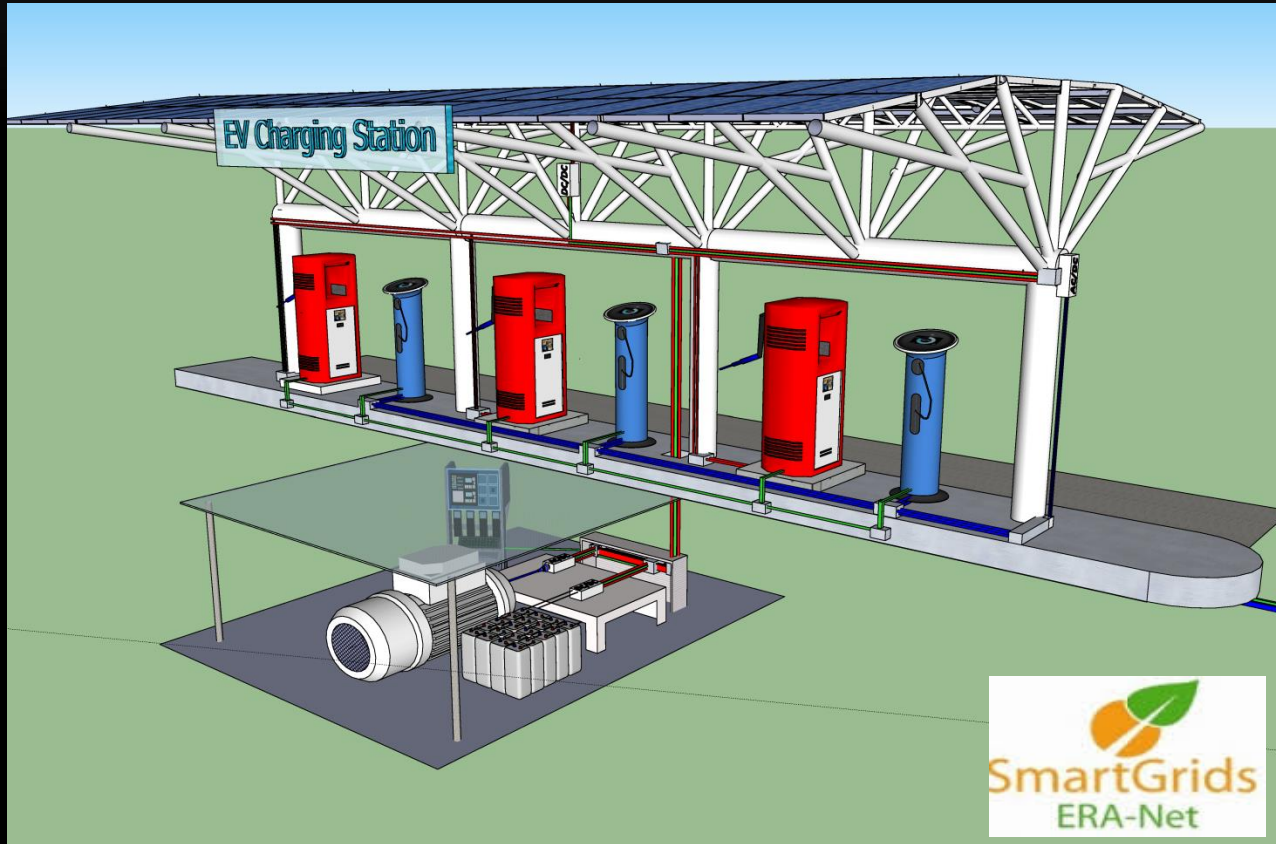
EKSEMPLER PÅ ENERGIRELATERTE PROSJEKTER

- ENERGIA: VRI
  - Utvikling av BMS system for husholdningsbatterier og utnyttelse av forbrukerfleksibilitet
- FlexChEV: EU's ERA-Net Smart Grid Program
  - Kapasitetsdesign og teknisk-økonomisk analyse av ladestasjoner med batteri
  - Simulering og analyse av utfartstrafikk
  - Multi-funksjonelle ladepunkt
  - Simuleringer
- FlexNett: ENERGIX – NFR
  - Utvikling av dynamiske solkart for å beregne innmating og laster på lokal infrastruktur i områder med høyt innslag av plusskunder
  - Utvikling, teknisk-økonomisk analyse av batterier i naboskap
- Mikronett Sandbakken, ENOVA og Hvaler kommune
  - Utvikling av mikronett rundt miljøstasjonen på Sandbakken med batterier, solcellepaneler, vindgeneratorer, 6 ladepunkt (22 kW og 100kW), samt en kraftrouter
- EMPOWER EUs H2020
  - Lokal handel med fornybar energi og forbrukerfleksibilitet med programvareagenter
  - Håndtering av egenprodusert energi, ladepunkter, batterier og forbruksenheter i en husholdning
  - Demand-response/supply-response
  - Test i Østfold, Wolperhausen, Gozo Island (Malta)

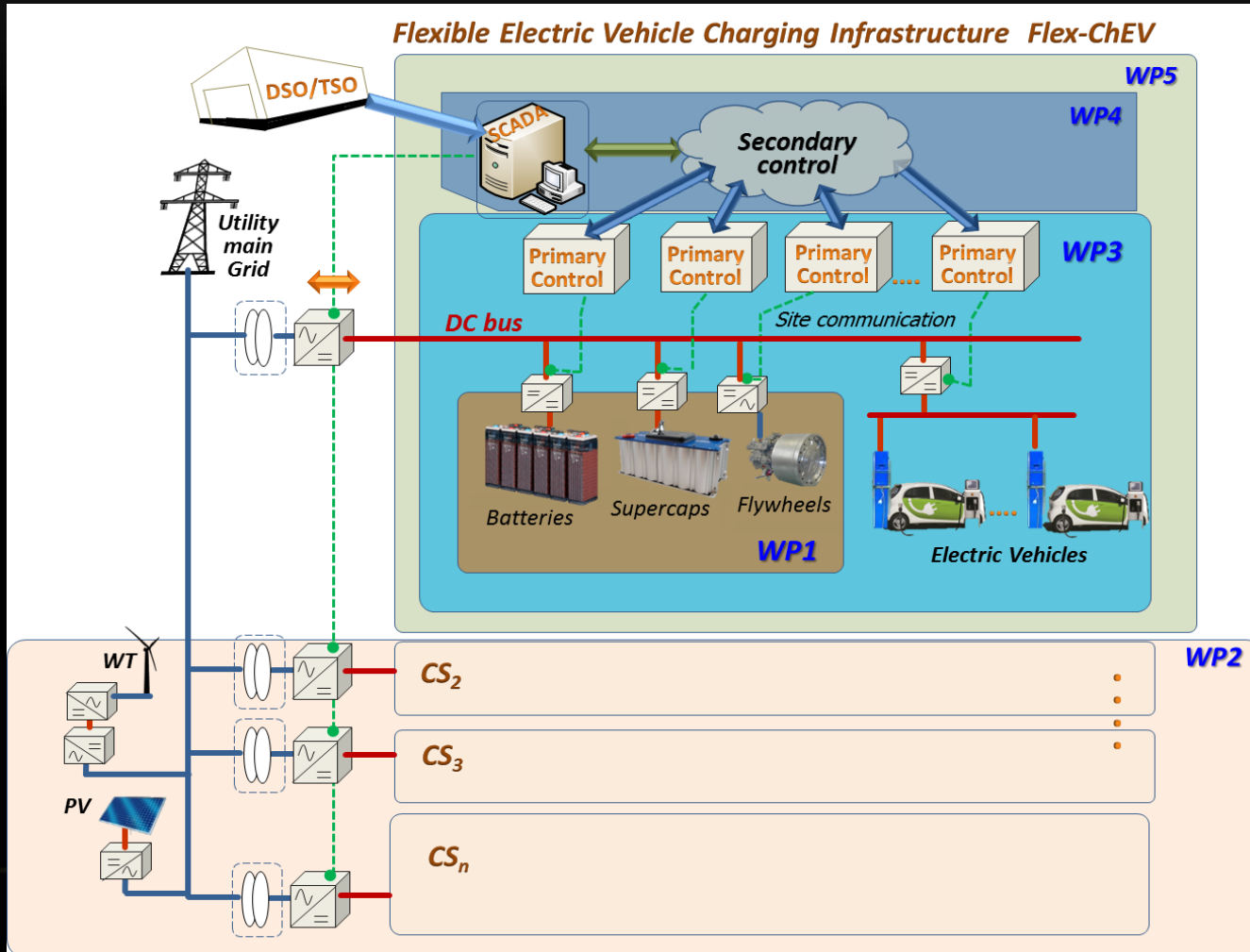

FLEXCHEV

KONSEPTET

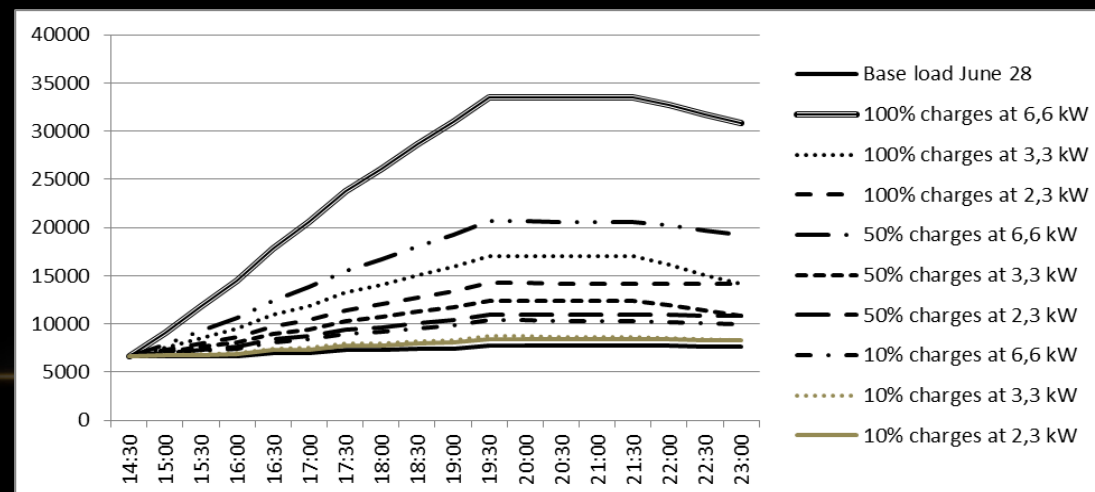
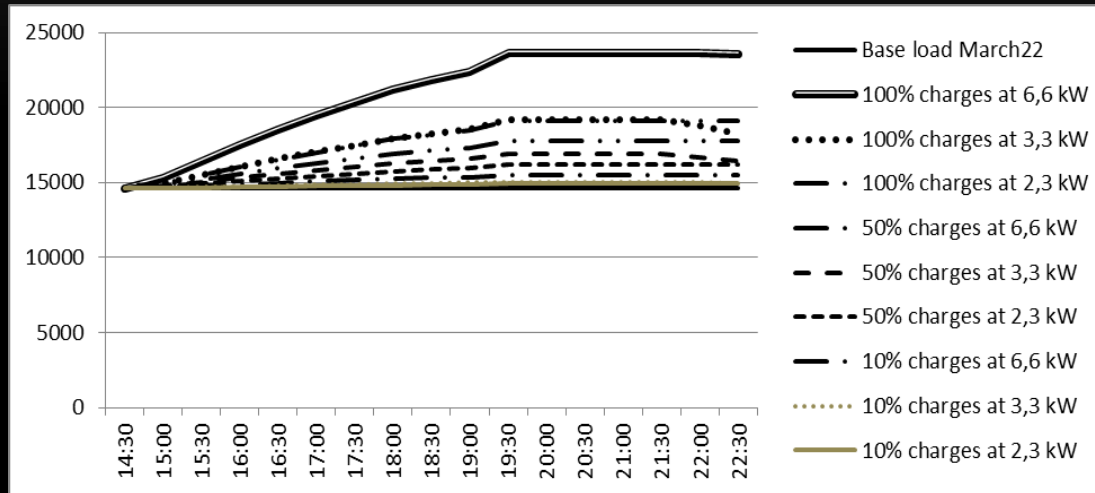

TO NYE SIMULERINGSMODELLER

- Simulering av trafikk og lademønster med middels til stort innslag av el-biler
  - Fokus på utfartstrafikk (helger, ferier etc.)
  - Menneskelig oppførsel
  - Hendelser som påvirker trafikkmønster (eks. kork)
  - Hvordan påvirker dette behov- og kapasitetsvurderinger for ladestasjoner
- Simuleringsmodell for teknisk-økonomisk analyse av høykapasitets ladestasjoner
  - Stasjonær ladestasjon med ultra-rask lading
  - Li-ion batteripakke for å redusere behovet for nettførsterkning og ladekostnader
  - Økonomiske forbedringspotensialer med tanke på fremtidig utvikling

BELASTNING FRA EL-BILER I SVAKE NETT

RUTEVALG AV EN ELLER FLERE ELBILER

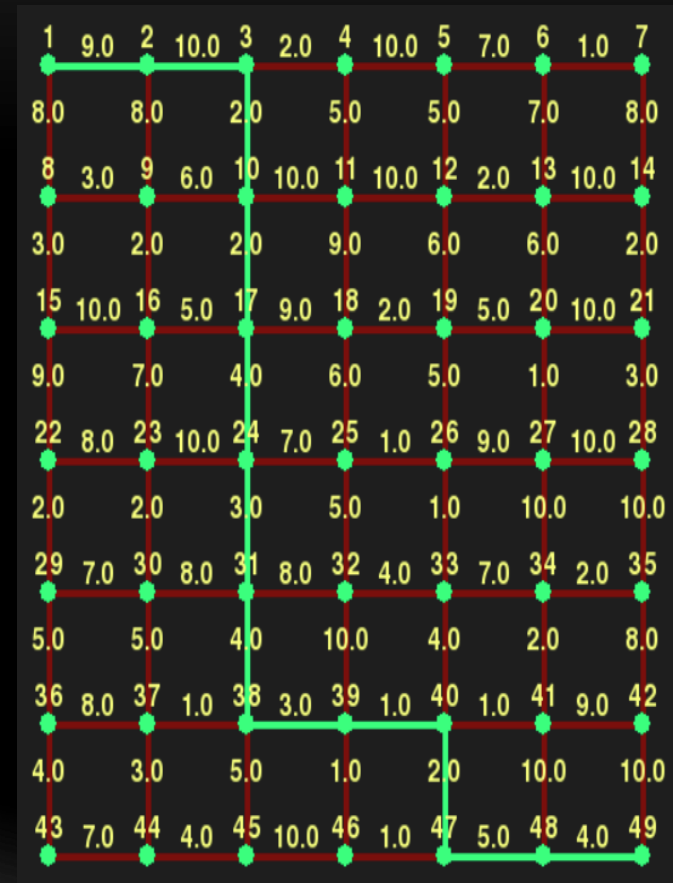
Ladepunkter med ulik type kapasitet

Trafikk og føreforhold tatt i betraktning

Menneskelige preferanser/atferd

Problemstillinger

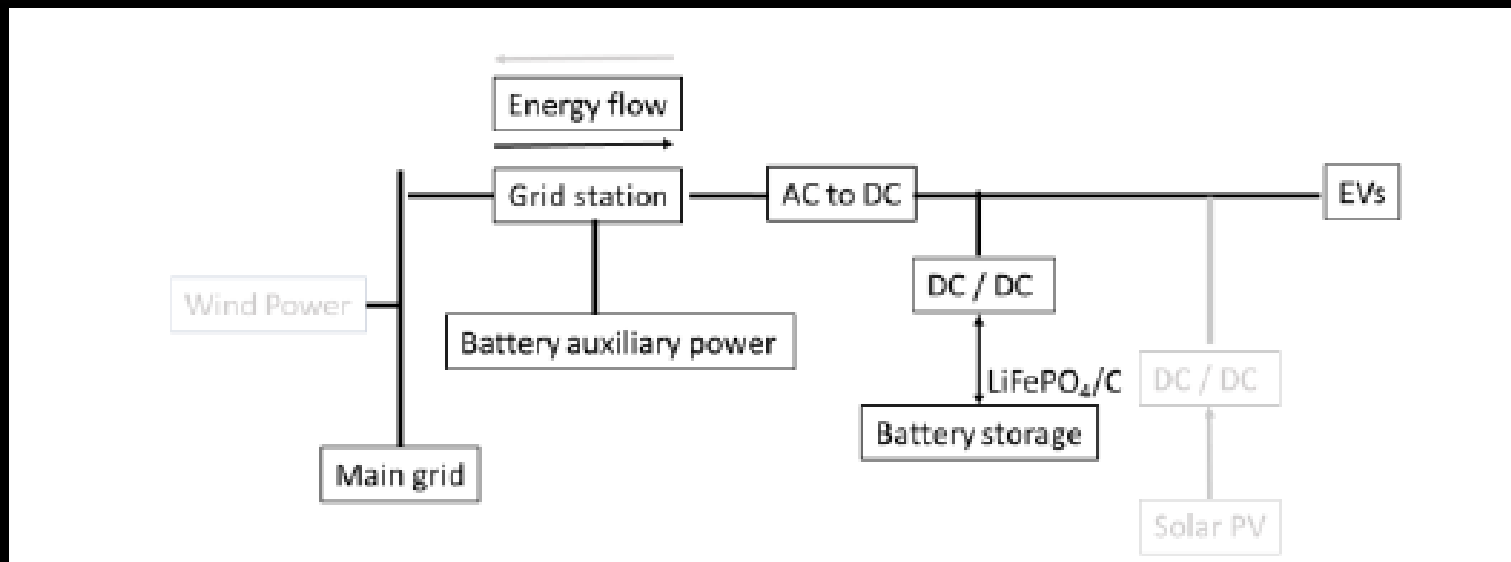
- Hvilke rutevalg gjøres under ulike forutsetninger?
- Hvordan utvikler trafikkmønsteret seg som følge av dette?
- Hva blir ankomstraten på ulike ladepunkter?
- Hvilke kapasiteter er nødvendig for å unngå store “spill-over” effekter (utfartsdager) eller svært lange ventetider pr ladepunkt?
- Betydning av informasjon og kommunikasjon
  - Broadcasts, booking, Google maps etc.

Estimerte kostnader (distanse, kjøretid, ladetid, % endring i SOC, fleksibilitet) som også kan påvirkes av ulike hendelser i simuleringen

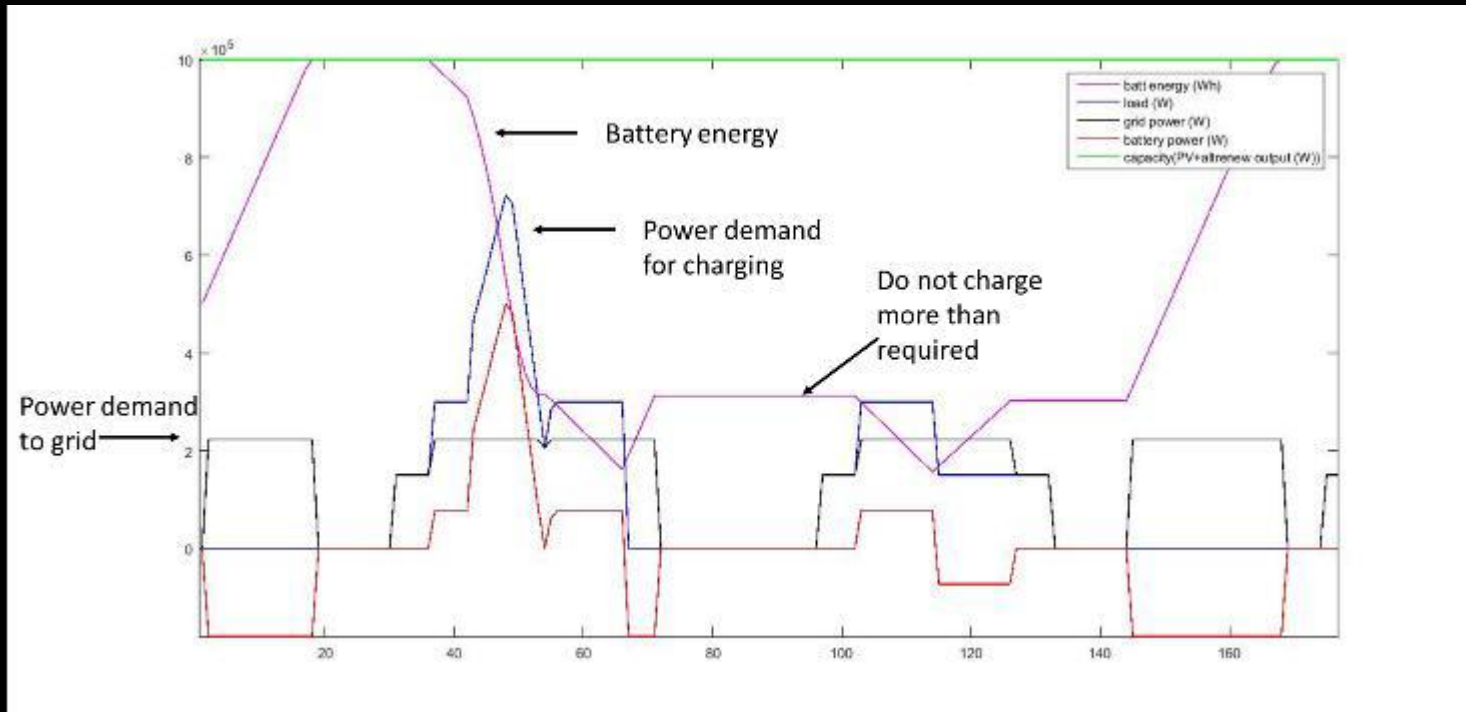

MODELL AV LADESTASJON MED BATTERI

SIMULERINGSMODELL FOR LADESTASJON

Output from the model for 48 hours showing the battery SOC, charging power demand, power out of the battery and grid power demand.

STUDENTARBEID

KNYTTET TIL EL-BUSS PROSJEKTET I TROMSØ

- Studentoppgave (MSc)
- Videreutvikle metode for kapasitetsdesign
- Forenklet datagrunnlag
- Test på rute 26
- Består av to deler
  - Del 1: En «kreativ» del som lager en syntese av viktige egenskaper
    - Krav til bussens ytelse
    - Batterikapasitet og ladebehov
    - Ladestasjon
  - Del 2: En analytisk del som analyser og rangerer forslag fra Del 1 ved å simulere konseptet
- Modellen videreutvikles noe i høst med data som er genererte gjennom VTT samarbeidet
- Gir opphav til nye studentprosjekter og F&U

RUTE 26

Table 7.1: The data about chosen bus route.

Parameter	Value
Chosen bus route	26
Total time of the route	1h 10 min (both directions)
Average speed on the route	19 km/h
Consumption of diesel for bus (100 km)	55 l
Consumption increase going uphill 5% incline	by 4.5 times
Consumption increase going uphill more than 5% incline	by 7.3 times
Consumption of electric bus (1 km)	1.2 kWh
Amount of trips for one bus a day	14

Table 7.2: The bus parameters.

Parameter	Value
Weight	12 400 kg (empty) /18 000 kg
Amount of passengers	32 (seated), 49 (standing)
Length of the bus	12 m
Battery capacities for bus	120 kWh

RUTE 26 FORTSATT

Table 7.3: The charging station parameters.

Parameter	Value
Type of connection	Pantograph system
Type of charging station	300 kW
Charging for 2 minutes on bus stop	+10 kWh
Charging for 3 minutes on depot	+15 kWh
Charging for 8 minutes on depot	+40 kWh
Charging for 18 minutes on depot	+90 kWh

Table 7.4: The general overview of topography on the route 26 direction 1.

Parameter	Value
Meters above sea level (start of the route)	7 m
Distance to highest point	5542 m
Highest point (meters above sea level)	104 m
Distance from highest point	4714 m
Meters above sea level (end of the route)	5 m

Table 7.5: The general overview of topography on the route 26 direction 2.

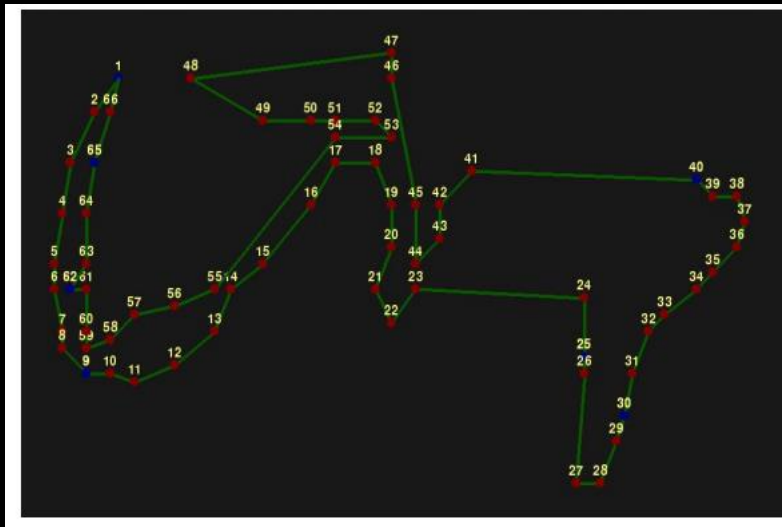
Parameter	Value
Meters above sea level (start of the route)	5 m
Distance to highest point	7266 m
Highest point (meters above sea level)	104 m
Distance from highest point	5156 m
Meters above sea level (end of the route)	7 m

Table 7.6: Route 26, direction 1.

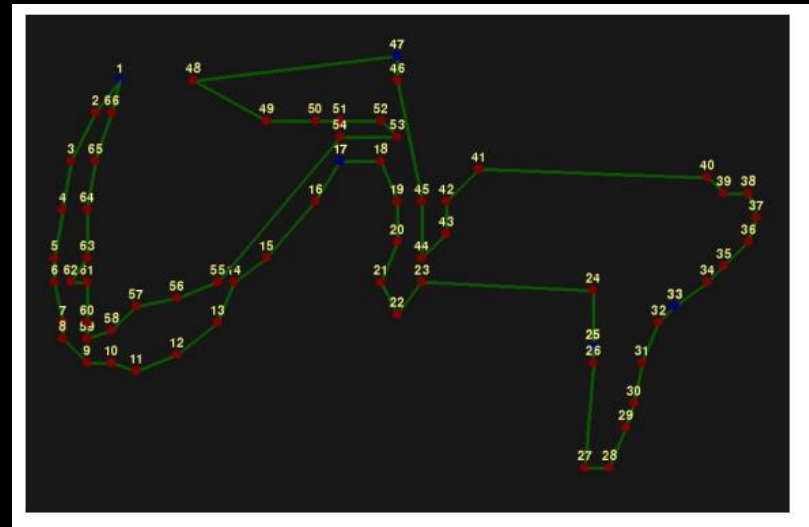
Bus stop	Time	Distance (m)	Topography
Gjæverbukta	05:57	0	Flat
Postterminalen	05:59	928	Flat
Sjølundvegen	06:00	336	Flat
Fiolvegen	06:01	374	Flat
UNN, Åsgård	06:02	645	Flat
Lars Eriksens veg	06:02	372	Uphill 5.2%
Holtvegen	06:03	480	Uphill 5.2%
Barduvegen	06:04	304	Uphill 5.2%
Elverhøy	06:05	158	Uphill 5.2%
Sommerlyst skole	06:05	301	Uphill 5.0%
Kirkegården	06:06	145	Uphill 5.0%
Vervarslinga	06:06	280	Uphill 5.0%
Trykkbassenget	06:07	211	Uphill 5.0%
Myrengvegen sør	06:07	244	Uphill 5.0%
Myreng	06:08	264	Uphill 5.0%
Grimsbyvegen	06:09	217	Uphill 5.0%
Skoglyst	06:10	283	Uphill 5.0%
Maristuen	06:10	190	Downhill 4.6%
Snarvegen	06:11	342	Downhill 4.6%
Petersborggata	06:12	569	Downhill 4.6%
Kongsbakken	06:13	360	Downhill 4.6%
Wito	06:15	166	Downhill 4.6%
Sjøgata S1	06:20	318	Downhill 4.6%
Skippergata	06:21	353	Uphill 8.0%
Tromsdalen Bruvegen	06:23	1301	Bridge
Novasenteret	06:24	732	Downhill 8%
Pyramiden	06:25	383	Flat

DATAMASKINEN UTVIKLER SELV LØSNINGER

- Kan utvikle og teste svært mange scenarier knyttet til teknologi, klima, trafikk, passasjerbehov

Case 2: no new bus stops, inhomogeneous charging stations, fixed battery capacity

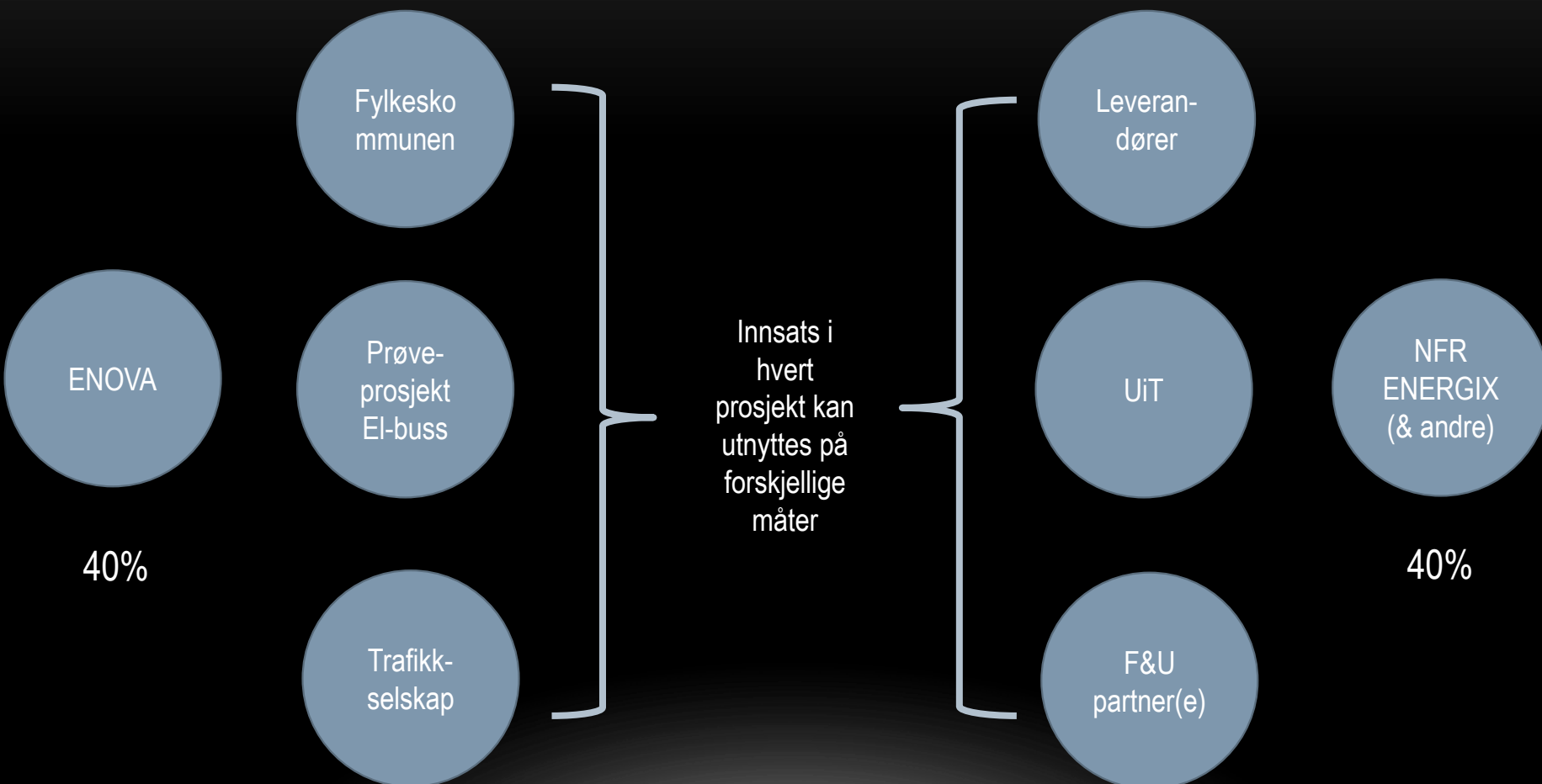
Case 5: no new bus stops, homogeneous charging stations, variable battery capacity

LITT OM HVA VI ØNSKER FREMOVER

1. VTT's utredning rundt el-buss prosjektet har skapt et bedre grunnlag for å forbedre simuleringsmodellen utviklet i studentprosjektet
  - Dette ønsker vi å jobbe med i høst
  - Det blir nye studentoppgaver på dette i januar
2. Ønsker å etablere et F&U prosjekt i tilknytning til prøveprosjekt for el-buss i Tromsø
  - Systematisk datainnsamling fra ulike kilder/sensorer
  - Videreutvikle simulerings- og analysemetoder til et praktisk nivå
  - Videreutvikle ultra-raskt ladekonsept med bruk av batteri
  - Multifunksjonelle ladestasjoner: Betrakte muligheter for flerbruk av ladepunkter som gir bedre økonomi
    - Støtte for andre ladebehov (taxi, scootere, landstrøm for båter etc.)
    - Flexibilitetsressurs for distribusjonsnett
    - «Energibank» for lokal, distribuert produksjon basert på vind, sol, sjø, vann
    - Nødstrømsfunksjon for kritiske samfunnstjenester (basestasjoner, tuneller, nødlis m.m.)

RYGG-MOT-RYGG PROSJEKTER:

SAMARBEID OG SAMFINANSIERING GIR EKSTRA LØFT

Uttesting av «grønn» teknologi
(fokus på utstyr)

Utvikling av ny teknologi og metoder
(fokus på timer)